

De wijziging van het referentiejaar van de geharmoniseerde consumentenprijsindex

Jan Walschots

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2006.
Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik is toegestaan.

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2004–2005	= 2004 tot en met 2005
2004/2005	= het gemiddelde over de jaren 2004 tot en met 2005
2004/'05	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz. beginnend in 2004 en eindigend in 2005
2002/'03–2004/'05	= boekjaar enz., 2002/'03 tot en met 2004/'05

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Inleiding

Per januari 2006 wijzigt het referentiejaar van de Europees geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP). De reeks 1996=100 wordt omgezet naar een reeks 2005=100. Tevens worden in de nieuwe reeks 2005=100 de indexcijfers van de HICP gepubliceerd met twee cijfers achter de komma.

Beide wijzigingen hebben vrijwel geen inhoudelijke veranderingen tot gevolg. De wijziging van het referentiejaar is niet meer dan een herschaling van de oude cijfers. De verschillen tussen het prijsverloop volgens de oude en de nieuwe reeks zijn daarom uitsluitend een gevolg van afrondingsverschillen.

Vooruitlopend op de publicatie van de uitkomsten van de HICP van januari 2006 worden de overgang en de uitkomsten over de periode 1996–2005 toegelicht.

De HICP

Een consumentenprijsindex meet de prijsontwikkeling van een vast pakket goederen en diensten die consumenten aanschaffen. Het pakket goederen en diensten waarop de index is gebaseerd, wordt ook wel het mandje genoemd.

De HICP meet de prijsontwikkeling voor consumenten volgens de regels van de Europese Unie (EU). In alle landen van de EU wordt de HICP op vergelijkbare wijze samengesteld. Belangrijkste doelen zijn het meten van een voor alle landen vergelijkbare inflatiemaatstaf en het samenstellen van een prijsindexcijfer voor de hele EU en voor de eurozone.

Wat is het referentiejaar?

De HICP is gestart in 1997. De prijzen in 1997 werden vergeleken met de prijzen in 1996. De totale prijs van alle goederen en diensten in het mandje werd in 1996 op 100 gesteld. Het jaar, waarin de index op 100 is gesteld, wordt het referentiejaar van de index genoemd. Een jaar later, in 1997, kostte dat mandje 1,9 procent meer dan in 1996. Dat leidde tot een indexcijfer van 101,9 voor 1997.

Wat is het verschil met het basisjaar?

De wijziging van het referentiejaar betekent niet dat wordt overgegaan op een ander basisjaar. Een verandering van de basis treedt op als overgegaan wordt op een ander mandje van goederen en diensten in de index. De samenstelling van het mandje was in Nederland gebaseerd op de hoeveelheden goederen en diensten die de consumenten in 1995 hadden aangeschaft. Begin 2003 is het mandje vervangen door een nieuw pakket, gebaseerd op de aankopen in het jaar 2000. Door de prijsontwikkelingen van maand op maand aan elkaar te schakelen werd een doorlopende indexreeks met referentiejaar 1996 verkregen.

Overigens worden de consumptiepakketten niet in elk land van de EU op hetzelfde moment aangepast. Wel wordt op hetzelfde moment in elk land het referentiejaar 1996 vervangen door 2005, namelijk bij de publicatie van de uitkomsten over januari 2006.

Waarom een nieuw referentiejaar?

Eurostat en de lidstaten van de EU hebben om verschillende redenen besloten om het referentiejaar te wijzigen. Allereerst

geldt dat 2005 het eerste volledige jaar is, waarin de EU 25 lidstaten kent. Bovendien is het bereik van de HICP in de loop der jaren enkele malen uitgebreid. Hierdoor zijn niet alle reeksen van alle landen vanaf 1996 beschikbaar. Ten slotte wordt het vanuit het oogpunt van presentatie en vergelijkbaarheid zinvol geacht om alle indexreeksen weer een recent referentiejaar te geven. Alle uitkomsten van vóór 2005 worden eveneens omgerekend zodat de uitkomsten vanaf 1996 gewoon in één reeks beschikbaar blijven.

De implementatie van het nieuwe referentiejaar

Uitgangspunt van de nieuwe reeks 2005=100 zijn de afgeronde, gepubliceerde indexresultaten van de reeks 1996=100. Van de twaalf gepubliceerde maandcijfers van 2005 is het gemiddelde berekend. Elke gepubliceerde maanduitkomst uit de reeks 1996=100 is vervolgens gedeeld door dit jaargemiddelde uit 2005 en vermenigvuldigd met 100. Zo zijn de maandcijfers volgens de reeks 2005=100 berekend. Ten slotte zijn uit die nieuwe maanduitkomsten weer jaargemiddelden berekend. Voor de detailniveaus van de publicatie is dezelfde berekening uitgevoerd.

Afrondingsproblematiek

De inflatie wordt berekend als de stijging van het consumentenprijsindexcijfer ten opzichte van een jaar eerder. Idealiter zouden de mutatiecijfers moeten worden berekend uit niet afgeronde indexresultaten en pas op het allerlaatste moment moeten worden afgerond. De berekening van de inflatie vindt echter altijd plaats op basis van de gepubliceerde, afgeronde indexcijfers. Dit is vooral om praktische redenen.

Door uit te gaan van de gepubliceerde indexcijfers kan worden volstaan met één indexreeks, waaruit alle soorten mutaties kunnen worden berekend: jaar-op-jaarcijfers, maand-op-maandcijfers en prijsontwikkelingen tussen elk willekeurig tweetal periodes. Deze afronding in twee stappen leidt soms tot een andere uitkomst, enkel door afrondingsverschillen.

Indexcijfers worden met twee decimalen gepubliceerd

Eurostat heeft besloten om de indexcijfers voor de eurozone en de EU voortaan met twee decimalen te publiceren. Hierdoor wordt het aantal afrondingsverschillen drastisch teruggebracht. De uitkomsten van inflatie en maand-op-maandmutaties worden ook in de nieuwe reeks met één decimaal gepubliceerd.

Een nadeel van deze publicatiewijze is dat een grotere nauwkeurigheid van de uitkomst wordt gesuggereerd dan er op grond van de onzekerheidsmarges van het statistische cijfer bestaat. De statistische nauwkeurigheid van de indexcijfers is bij de verschuiving van het referentiejaar niet veranderd. De toevoeging van de tweede decimaal aan de uitkomsten heeft uitsluitend tot doel het aantal afrondingsverschillen in de mutatiecijfers terug te dringen.

Nederland volgt de publicatiewijze van Eurostat voor de Nederlandse uitkomsten van de HICP¹⁾. Er zijn daarnaast ook nog landen, die de indexcijfers van de reeks 2005= 100 met één decimaal zullen publiceren.

De oude en de nieuwe reeks

In de onderstaande tabellen zijn de resultaten voor de totale HICP volgens de reeksen 1996=100 en 2005=100 samengevat. De eer-

ste tabel bevat de, eerder gepubliceerde, indexcijfers volgens de reeks 1996= 100. De tweede tabel geeft de daaruit berekende inflatiecijfers weer.

Het gemiddelde van de gepubliceerde indexcijfers over 2005 is 124,3250. In de derde tabel zijn de uitkomsten op basis 2005=100 gegeven. Deze zijn berekend als de waarde uit de tabel 1, gedeeld door 1,24325. Dit resultaat is afgerond op twee decimalen.

Ten slotte geeft de vierde tabel de inflatiecijfers die zijn berekend uit de derde tabel. Van de 117 inflatie-uitkomsten in de reeks 2005=100 zijn er 6 anders dan in de reeks 1996=100. Daaronder

de allerlaatste gepubliceerde maand december 2005. De verschillen zijn volledig toe te schrijven aan afrondingsverschillen²⁾.

Noten in de tekst

- 1) De nationale CPI wordt nog met één decimaalcijfer gepubliceerd. Bij een volgende basisverlegging zal ook die reeks met twee decimalen worden gepubliceerd.
- 2) Indien de indexreeks 2005=100 met één decimaal zou worden gepubliceerd, dan hadden 38 inflatiecijfers een afwijkende uitkomst opgeleverd.

Tabel 1
Nederland, HICP (1996=100)

	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jaar
1996	98,7	99,2	100,4	100,7	100,3	99,8	99,5	99,3	100,4	100,7	100,5	100,4	100,0
1997	100,4	100,6	101,6	101,7	101,9	101,3	101,4	101,8	102,9	103,0	103,0	102,6	101,9
1998	102,0	102,7	103,8	104,2	104,0	103,5	103,2	103,2	104,2	104,5	104,5	104,1	103,7
1999	104,1	104,8	105,9	106,2	106,2	105,7	105,1	105,8	106,3	106,4	106,6	106,1	105,8
2000	105,8	106,4	107,6	108,0	108,3	108,3	108,0	108,4	109,4	109,8	109,7	109,2	108,2
2001	110,7	111,7	113,0	113,9	114,2	113,8	113,7	114,0	115,2	115,3	115,0	114,8	113,8
2002	116,1	116,7	117,9	118,7	118,5	118,1	118,0	118,2	119,4	119,3	118,7	118,5	118,2
2003	119,2	120,1	121,2	121,3	121,2	120,6	120,5	120,8	121,8	121,6	121,1	120,4	120,8
2004	121,0	121,7	122,7	123,1	123,3	122,4	122,0	122,2	123,2	123,4	122,9	121,9	122,5
2005	122,5	123,5	124,5	124,7	124,6	124,2	123,8	124,2	125,3	125,3	124,9	124,4	124,3

Bron: CBS.

Tabel 2
Nederland, inflatie volgens HICP (1996=100)

	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jaar
	%												
1997	1,7	1,4	1,2	1,0	1,6	1,5	1,9	2,5	2,5	2,3	2,5	2,2	1,9
1998	1,6	2,1	2,2	2,5	2,1	2,2	1,8	1,4	1,3	1,5	1,5	1,5	1,8
1999	2,1	2,0	2,0	1,9	2,1	2,1	1,8	2,5	2,0	1,8	2,0	1,9	2,0
2000	1,6	1,5	1,6	1,7	2,0	2,5	2,8	2,5	2,9	3,2	2,9	2,9	2,3
2001	4,6	5,0	5,0	5,5	5,4	5,1	5,3	5,2	5,3	5,0	4,8	5,1	5,1
2002	4,9	4,5	4,3	4,2	3,8	3,8	3,8	3,7	3,6	3,5	3,2	3,2	3,9
2003	2,7	2,9	2,8	2,2	2,3	2,1	2,1	2,2	2,0	1,9	2,0	1,6	2,2
2004	1,5	1,3	1,2	1,5	1,7	1,5	1,2	1,2	1,1	1,5	1,5	1,2	1,4
2005	1,2	1,5	1,5	1,3	1,1	1,5	1,5	1,6	1,7	1,5	1,6	2,1	1,5

Bron: CBS.

Tabel 3
Nederland, HICP (2005=100)

	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jaar
1996	79,39	79,79	80,76	81,00	80,68	80,27	80,03	79,87	80,76	81,00	80,84	80,76	80,43
1997	80,76	80,92	81,72	81,80	81,96	81,48	81,56	81,88	82,77	82,85	82,85	82,53	81,92
1998	82,04	82,61	83,49	83,81	83,65	83,25	83,01	83,01	83,81	84,05	84,05	83,73	83,38
1999	83,73	84,30	85,18	85,42	85,42	85,02	84,54	85,10	85,50	85,58	85,74	85,34	85,07
2000	85,10	85,58	86,55	86,87	87,11	87,11	86,87	87,19	88,00	88,32	88,24	87,83	87,06
2001	89,04	89,85	90,89	91,61	91,86	91,53	91,45	91,70	92,66	92,74	92,50	92,34	91,51
2002	93,38	93,87	94,83	95,48	95,31	94,99	94,91	95,07	96,04	95,96	95,48	95,31	95,05
2003	95,88	96,60	97,49	97,57	97,49	97,00	96,92	97,16	97,97	97,81	97,41	96,84	97,18
2004	97,33	97,89	98,69	99,01	99,18	98,45	98,13	98,29	99,10	99,26	98,85	98,05	98,52
2005	98,53	99,34	100,14	100,30	100,22	99,90	99,58	99,90	100,78	100,78	100,46	100,06	100,00

Bron: CBS.

Tabel 4
Nederland, inflatie volgens HICP (2005=100)

	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jaar
	%												
1997	1,7	1,4	1,2	1,0	1,6	1,5	1,9	2,5	2,5	2,3	2,5	2,2	1,9
1998	1,6	2,1	2,2	2,5	2,1	2,2	1,8	1,4	1,3	1,4	1,4	1,5	1,8
1999	2,1	2,0	2,0	1,9	2,1	2,1	1,8	2,5	2,0	1,8	2,0	1,9	2,0
2000	1,6	1,5	1,6	1,7	2,0	2,5	2,8	2,5	2,9	3,2	2,9	2,9	2,3
2001	4,6	5,0	5,0	5,5	5,5	5,1	5,3	5,2	5,3	5,0	4,8	5,1	5,1
2002	4,9	4,5	4,3	4,2	3,8	3,8	3,8	3,7	3,6	3,5	3,2	3,2	3,9
2003	2,7	2,9	2,8	2,2	2,3	2,1	2,1	2,2	2,0	1,9	2,0	1,6	2,2
2004	1,5	1,3	1,2	1,5	1,7	1,5	1,2	1,2	1,2	1,5	1,5	1,2	1,4
2005	1,2	1,5	1,5	1,3	1,0	1,5	1,5	1,6	1,7	1,5	1,6	2,0	1,5

Bron: CBS.